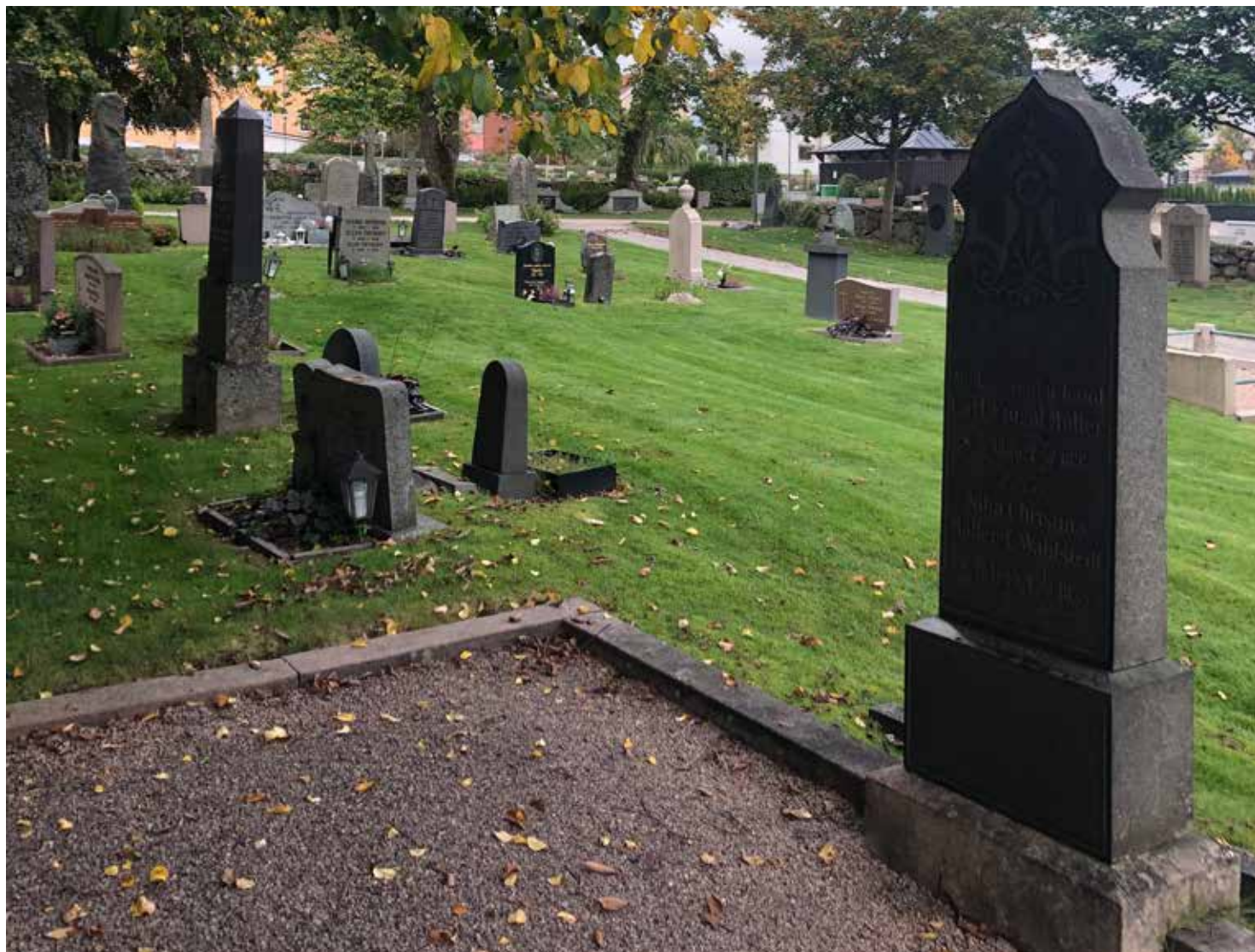

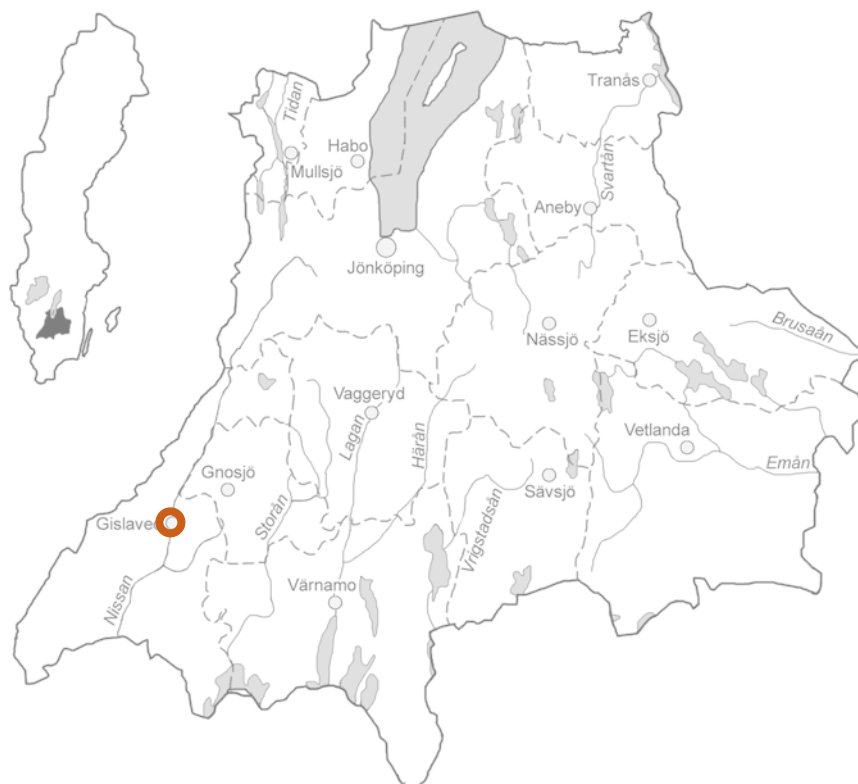
Gislaveds kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan,
Båraryds socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Gislaveds kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Båraryds socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Jönköpings läns museums dnr: 2019–307

Rapport och foto: Charlotte Mårland

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Tryck: Digital distribution

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036–30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

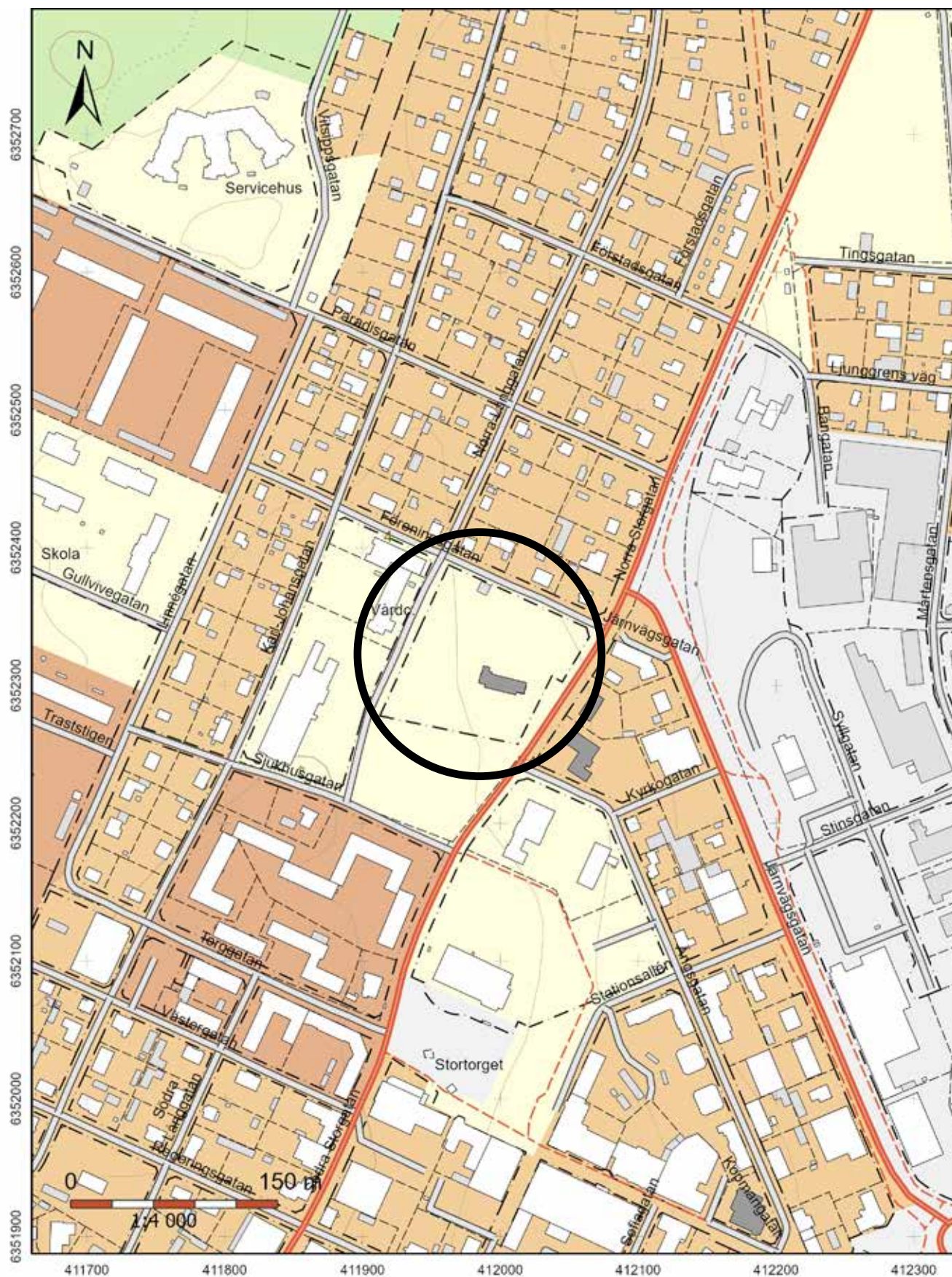
Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2024

Innehåll

Inledning.....	5
Inventeringens uppläggning.....	5
Allmän kyrkogårdshistorik.....	6
Tre vanliga gravvårdstyper.....	8
Lagstiftning.....	9
Kulturmiljölag (1988:950).....	9
Begravningslag (1990:1144).....	10
Allmänna skötselråd.....	11
Gislaveds kyrka och kyrkomiljö.....	12
Kyrkogårdens historia.....	12
Beskrivning av kyrkogården idag.....	13
Allmän karaktär.....	13
Omgärdning.....	14
Ingångar.....	14
Vegetation.....	14
Gångsystem.....	14
Gravvårdstyper.....	14
Ekonomibyggnad.....	15
Beskrivning av kvarter.....	15
Kvarter A–B.....	15
Kvarter C, H, U, J och AB.....	17
Kvarter AN.....	18
Händelsehistorik.....	19
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet.....	20
Att tänka på i förvaltningen av kyrkogården.....	21
Administrativa uppgifter.....	22
Arkiv.....	22
Tryckta källor och litteratur.....	22
Urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar.....	23
Kriterier vid kulturhistorisk bedömning.....	23

Utdrag ur digitala fastighetskartan där Gislaveds kyrkogård är markerad med en svart ring.

Inledning

På uppdrag av Gislaveds pastorat har Jönköpings läns museum tagit fram föreliggande inventering och förslag till bevarandeplan för Gislaveds kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under sommaren 2020. Resultatet har därefter diskuterats med uppdragsgivaren och sammanställts under våren 2024.

Kyrkogårdar och begravningsplatser utgör en viktig del av landets kulturarv och deras kulturvärden regleras av kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar kan också skyddas av begravningslagen. I första hand är det Svenska kyrkan som har ansvar för att förvalta detta kulturarv. Därför är det angeläget att kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden kartläggs och preciseras. En viktig del av värdena ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

En bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara till hjälp och vägledning vid vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planen kan även fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av olika ärenden.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en översiktlig historik över kyrkogården, en beskrivning med fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriska värden samt avslutningsvis en katalog över särskilt värdefulla gravar.

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering på kyrkogården samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har varit aktuella kyrkoarkiv på Landsarkivet i Vadstena, Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, exempelvis hembygdslitteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia.

För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram. Den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogården i allmänhet har gjorts i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv, utan kan vara föremål för omvärderingar. Vid bedömningen har hänsyn tagits till varje enskild kyrkogårds historia och egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den övergripande kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar, utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder krävs i regel tillstånd från länsstyrelsen.

Rapporten avslutas med själva inventeringen av kulturhistoriskt

värdefulla gravplatser, vilken är avsedd att fungera som en bevarandeplan. De kriterier som använts för att bedöma gravarnas kulturhistoriska värden diskuteras vidare i katalogdelens inledning där de två klassningsnivåerna presenteras: *Klass I. Mycket värdefulla* och *Klass II. Värdefulla*. Gravarna och deras utsmyckning redovisas i tabellform med text och fotografier samt på en gravkarta.

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Charlotte Mårland vid Jönköpings läns museum under 2020. Vid urvalet av kulturhistoriskt värdefulla gravar har samråd förts med pastoratet/församlingen.

En av länders få bevarade kyrkobalkar finns i Brands-torp i Habo kommun.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen och i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur, men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken, som ibland kunde vara manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hörde även stigluckan, som både hade en symbolisk och praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man gravsätte folk efter deras gårds- eller bytillhörighet i grupperingar med olika form, vilket var en förkristen sedvänja. Det var ovanligt att man satte en vård över graven. Gravar markerades istället endast av en jordhög. Om en vård trots allt sattes upp var den vanligen av trä, men sten eller smide förekom undantagsvis. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården även på ett nyttobetonat sätt, där exempelvis hö kunde bärgas.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjades förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 hade många landsortskyrkogårdar kvar den ålderdomliga ängskaraktären. Förnyelsevägen började i städerna genom nya bestämmelser om externa begravningsplatser. Gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjöds av hygieniska skäl och i stället skulle friliggande begravningsplatser förläggas utanför städerna. Denna process inleddes på 1780-talet och en tydlig kunglig förordning från 1815 angav att begravingar innanför stadskärnan måste upphöra och att begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – skulle anläggas utanför stadsområdena. År 1805 beslutades dessutom att staten genom sin myndighet Överintendentsämbetet skulle ansvara och

Den förindustriella kyrkogården var en ängsmark med endast få vårdar av beständigt material. Här har karaktären blivit bevarad på Ornunga gamla kyrkogård, Vårgårda kommun.

ha överinseende över att kyrkogårdar och begravningsplatser blev prydligt och hälsosamt anlagda.

Runt om i landet anlades många begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anlades med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man tillhörde ersattes nu av kategorierna köpegravar respektive allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades ofta med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den så kallade allmänna linjen. Där gravsattes man tätt i en kronologisk ordning allt eftersom dödsfallen inträffade. Man begravdes således oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast små, oansenliga och inte särskilt varaktiga. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde å ena sidan och allmänt område å den andra speglade ett socialt uppdelat samhälle.

Trädkransen utefter kyrkogårdens yttre begränsningar introducerades först på städernas begravningsplatser, men nådde under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska sorgeträden med ett hängande växtsätt. I början av 1900-talet planlades även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas: skogskyrkogården. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. I begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922.

Vid 1900-talets mitt var kyrkogårdarna särskilt utvecklade, men nu inleddes en period av förenkling och rationalitet. Företeelsen med allmänna linjen levde kvar till mitten av 1900-talet, men upphörde officiellt 1964. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med mer lättskötta gräsmattor. Den sociala utjämningen av ståndssamhället avspeglades på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar och oftast i ett liggande format.

Från och med 1980-talet blev gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds.

Åsenhöga ödekyrkogård (Gnosjö kommun). På denna kyrkogård är mycket av den ålderdomliga, ängsliknande karaktär, som varit vanlig i äldre tid bevarad.

Det var i regel mer attraktivt att begravas på den södra delen av kyrkogården än den norra, som upplevdes vara olycksbringande. Ofta är kyrkan därför placerad med dragning mot norr för att skapa större ytor på den södra sidan. Detta flygfoto från 1940-talets slut visar att den södra delen av kyrkogården i Hylletofta var mer ianspråktagen än den norra, till höger. Foto JLM.

Bråneryds begravningsplats, invigd 1958, nära Huskvarna representerar det välordnade, där jämlikheten betonas på bekostnad av individualismen.

På de mer påkostade köpegravarna var både gravvård och inhägnad omsorgsfullt utformade. Här ett exempel från Norra Solberga kyrkogård i Nässjö kommun.

Ovan: På kyrkogården i Ingatorp (Eksjö kommun) kan man uppleva den allmänna linjens gravområde med små anspråkslösa vårdar tämligen intakt. Nedan: Ett exempel på en gravvård från 1960-talet på begravningsplatsen i Aneby.

Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också exempelvis minneslundar för aska som grävs ner anonymt utan plats för namn, men med gemensam plats för blommor. Ett annat alternativ är askgravlundar, där den plats var och en begravts på markeras.

Tre vanliga gravvårdstyper

Det finns en stor variation vad gäller gravvårdarnas utformning. Före industrialismen och det sena 1800-talet användes ofta så kallade gravbräddor för att markera en grav. Vårdar av mer beständiga material som sten och metall var ovanliga och ofta förbehållna samhällets övre skikt. Prästen eller en adelsman inom socken kunde begravas i kyrkan eller nära koret och där erhålla en påkostad gravvård.

Under industrialismen utvecklas en riklig flora av olika gravmarkeringar med olika form och av olika material, främst sten. Här presenteras tre typer som är särskilt vanliga.

Från det sena 1800-talet fram till 1920-talet var det vanligt att köpegravar förseddes med påkostade vårdar med stående format. Det kunde vara högresta bautastenar, obelisker och liknande. Dessa vårdar restes ofta över samhällets övre skikt och inte sällan är de försedda med både titel, namn, årtal, hemvist och ett bibelcitat. Vårdar av denna typ är ofta påtagligt karaktärskapande och betydelsefulla i kyrkogårdsmiljön. De kan också ha ett konstnärligt värde.

I kontrast till de mer påkostade gravvårdarna finns de mindre stenarna, som restes inom den allmänna linjen. Dessa har ofta en rektangulär form utan utvecklad utsmyckning. Texten är ofta lakonisk – förnamn, ofta men inte alltid efternamn, hemvist och årtal. Dessa enkla vårdar är i sig inte iögonfallande, men berättar ändå om en viktig del av det äldre gravskicket och samhällets hierarkiska organisation.

Tiden efter andra världskriget medförde en långtgående förenkling av gravvårdarna, som samtidigt skapade en likriktning. Stenarna tillverkades maskinellt och det fanns ofta en standardiserad uppsättning symboler som kunde tillföras och kombineras. Kyrkogårdsmiljöer som domineras av dessa stenar kan naturligtvis också ha ett kulturhistoriskt värde, men då är det i regel inte de enskilda vårdarna som är intressanta utan snarare helheten.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar skyddas såväl i kulturmiljölagen som begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.
- Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

Väsentliga förändringar kan innebära till exempel ändring av omgärdning, trädplanteringar, större omplaneringar av gravkvarter, ändringar i gångsystem och dess beläggning och nya belysningsinstallationer.

En del gravvårdar som inte är i bruk och förvaras i kyrkan kan ha ett kulturhistoriskt värde. I så fall kan det vara aktuellt att föra in dem i kyrkans inventarieförteckning. Gravbrädor från Askeryds kyrkogård.

Begravningslag (1990:1144)*7 kap. Gravrätt*

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Ibland uppstår frågan om ansvar och skydd för en enskild gravvård. Så länge gravrätten inte gått ut ägs gravvården m.m. av gravrättsinnehavaren. När gravrätten gått ut övertas ansvaret av upplåtaren, vilket oftast är pastoratet. Om gravvården flyttas till en annan plats på kyrkogården eller förvaras i kyrkobyggnaden kan det vara aktuellt att föra in den i församlingens inventarieförteckning.

Allmänna skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är att de inte skadas, utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga och kan motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, biologisk påväxt och väder.

Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten) och järn som är över 100 år gamla bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller åtgärd.

En orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material.

En annan orsak är nederbörd och biologisk påväxt av lavar, alger och mossor. Dessa gynnas av att en sten står skuggigt och fuktigt. Liggande hållar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vådrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hållar rena från löv och grenar. Känsliga vårdar och hållar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning permanent eller under vinterhalvåret för att motverka frostsprängning.

Vårdar och gravstaket av järn är en kategori för sig, som kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias metallen från rostbeläggning med stålborste. Därefter grundas järnet med mörja och slutstrykes med linoljefärg. Lagningar bör anföras åt hantverkare eller konservator med erfarenhet av järnslagningar.

Rostande förankringsjärn och dubbar är en annan vanlig orsak till skador. När järnet rostar och utvidgar sig så sprängs stenen. Ett viktigt arbete är därför utbyte av beslag och dubbar av järn mot rostfritt stål.

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta sker det i första hand av estetiska skäl. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet och kunna tolka och uppleva inskriptioner eller utsmyckningar. Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa eller diskmedel och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid för detta är tidig vår och sen höst då exempelvis lavar är mer aktiva och mjuka då. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med högtryckstvätt, men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Marschaller och stearinljus kan avsätta sot eller stänk på gravvårdarna. Detta kan förebyggas genom att exempelvis använda lämpliga hållare.

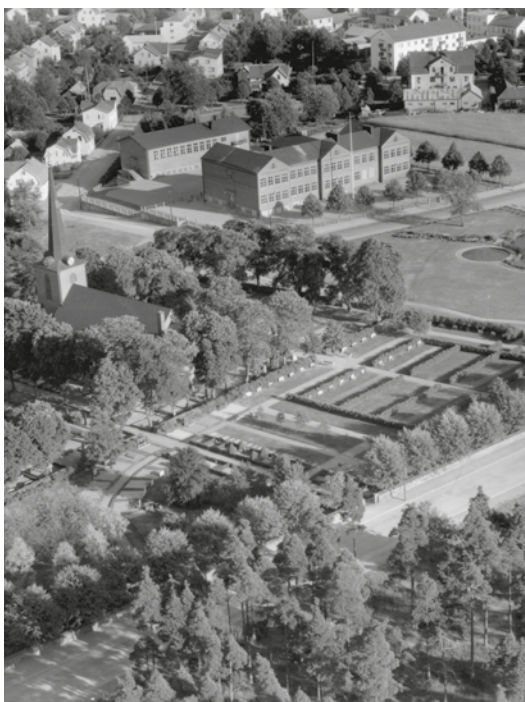
Biologisk påväxt, troligen rödalger, på en gravvård på Villstads kyrkogård i Gislaveds kommun.

Kalksten har en förmåga att spjälka sig och spricka. Denna sten på Forserums kyrkogård i Nässjö kommun kräver insatser av en stenkonservator.

Gislaveds kyrkogård år 1939. Utvidgningen åt nordväst ritades av KFs arkitektkontor och tagits i bruk. Den ståtliga rödboken som idag är karaktärsskapande för den nordvästra delen av kyrkogården är här nyplanterad. Flygfotoграфи, JLM.

Gislaveds kyrkogård år 1955. Utvidgningen åt sydväst ritades av landskapsarkitekt Hugo Lindqvist. Trädkransen runt utvidgningarna har etablerat sig. Grusgravarna på utvidgningen visar hur kvarteren ursprungligen gestaltades. Flygfotoграфи, JLM.

Gislaveds kyrka och kyrkomiljö

Samhället Gislaved ligger i sydöstra delen av Båraryds socken, invid Nissan. På platsen har sedan medeltiden funnits en större by. Två gånger om året hölls en välbesökt marknad i byn, en tradition som varat in i vår tid. Läget var kommunikationsmässigt gott med den gamla Nissastigen och landsvägen mellan Värnamo och Borås. Fallen i ån hade nyttjats sedan medeltiden. 1740 anlades ett järnbruk på andra sidan Nissan i Anderstorps socken, vilket sedermera kom att bli Gyllenfors bruk. Efter bruksdöden under 1800-talets slut kom bruket att köpas upp av Svenska gummiaktiebolaget 1896, vilket startade en gummifabrik på platsen. 1927 övergick denna i Kooperativa förbundets ägo. I KF:s regi expanderade verksamheten kraftigt och fick stor betydelse för orten. 1901 hade Gislaved via en bibana anslutits till Halmstad-Nässjö järnväg och 1927 kom en anslutning till Borås-Värnamo järnväg. Redan 1904 hade Gislaved utsetts till municipalsamhälle och blivit det nya centrumet i socknen. Flera små industrier hade växt fram kring stationen. 1948 avsåndrades Gyllenfors municipalsamhälle från Anderstorps socken och slogs samman med Gislaved till en köping.

1880 hade Gislaved fått en egen begravningsplats, på vilken ett kapell uppfördes 1906, benämnt Båraryds kapell. 1921 blev Båraryd eget pastorat från att ha varit annex till Villstad. Kyrkoherden stationerades i Gislaved. 1951 ändrades församlingsnamnet från Båraryd till Gislaved och det om- och tillbyggda kapellet blev huvudkyrka.

Kyrka och kyrkogård ligger på den nordöstra änden av den höjdrygg som utgör Gislaveds centrum. Söder om kyrkogården breder Kyrkparken ut sig med damm och bronsstaty av Axel Wallenberg. Tidigare var denna yta en marknadsplats. I slänten öster om kyrkogård och park ligger församlingshemmet i tegel från omkring 1970 med brant sadeltak täckt av glaserat tegel, pastorsexpeditionen i två våningar från 1950-talet med fasadtegel och flackt plåttak samt folkskolans stora tegelbyggnad från omkring 1900. Söder om parken ansluter hyreslängor och kommunhuset i betong. På höjden i väster ligger vårdcentral och i norr breder ett villaområde ut sig. Rätvinkligt utlagda gator begränsar kyrkogården på alla sidor utom den södra. Kyrkan är uppförd i rött tegel 1906 som ett nygotiskt kapell med takryttare. På grund av samhällets expansion förlängdes långhuset 1935 och försågs med ett traditionellt, spirkrönt, torn.

Kyrkogårdens historia

1879 ansökte friherre A.F. Kruse med flera medlemmar av Gislaveds rote att få anlägga en särskild begravningsplats åt invånarna där. Detta p.g.a. de besvärliga kisttransporterna till Båraryd. Till ändamålet donerades den gamla kronoladuträdan. 1906 utvidgades kyrkogården åt norr i samband med kapellbygget.

Marken donerades huvudsakligen av Svenska Gummifabriks AB. Anläggningsarbetena leddes av A.J. Magnusson och inbegrep planteringar. 1912 uppges plantering och "renovering" av träd på kyrkogården.

1935 genomfördes en ny utvidgning av kyrkogården åt norr och delvis åt väster fram till de fastställda gränserna för kvarteret. För projekteringen svarade arkitekt Dag Ribbing vid Kooperativa förbundets arkitektkontor. Marken som utgjorde ett gammalt grustag donerades av byalaget och gummifabriken. Muren kring den befintliga kyrkogården sparades med undantag för några genombrytningar och viss omläggning. Kring de nya delarna anlades en ny stenmur, utom längs södra sidan av västra utvidgningen där ett provisoriskt trästaket uppsattes. På sikt skulle hela ytan väster om befintliga kyrkogården tagas i bruk. Innanför muren planterades almar. Arbetena leddes av grundläggare Herman Johansson och resultatet beskrevs i pressen som en "mönsterkyrkogård för småländska förhållanden". Ribbing hade upprättat diverse förslag på föreskrifter för gravarna i de olika kvarteren, exempelvis skulle vårdarna i öster vara hållar eller resta stenar med en maxhöjd på 120 cm, i den mellersta delen skulle gravarna ha grusyta med häckinramning, på den terrasserade delen i väster ha gravkulle med en maxhöjd av 90 cm på vårdarna. Genomgående skulle polerade stenytor undvikas. Det är idag oklart i hur stor utsträckning man tog fasta på förslagen. I ett brev till kyrkoherden 1944 klagade nämligen Ribbing över att "den hittills så vackra anläggningen skulle förlora sin skönhet, ej genom vanskötsel utan genom otillfredsställande gravanordningar". 1941 hade vissa mycket allmänna bestämmelser om gravars utformning fastställts varvid bl.a. inhägnader med staket förbjöds.

1947 genomfördes den fortsatta utvidgningen i väster fram till kvarterets södra gräns. Projektör denna gång var trädgårdsarkitekt Hugo Lindqvist, Borås. Gravkvarteren utfördes helt i gräs med häckar som både skulle bilda slutna gårdar och tjäna som fond för stenarna. Grusgravar med inramning ville arkitekten helst undvika, eventuellt kunde de samlas i vissa avdelningar, vilket närmast tycks ha blivit fallet. Vidare anlades en urnlund i norra delen av den redan befintliga västra utvidgningen. 1966 uppfördes en förrådsbyggnad ritad av arkitekt Per Rudenstam, Gislaved.

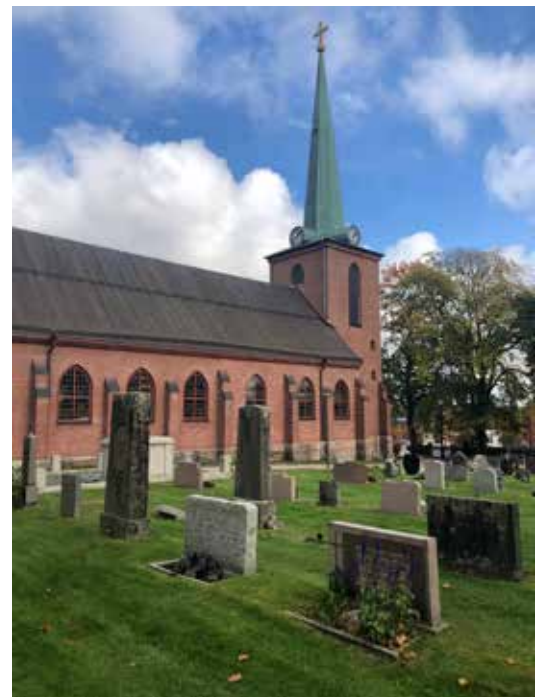
Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Gislaveds kyrkogård är utvidgad i två omgångar sedan anläggandet 1880. Den andra utvidgningen från 1935–47 är den enda som är tydligt avskild längs norra och västra sidan av den utsträckning kyrkogården fick 1906. Terrängen sluttar svagt åt nordost. Kyrkogårdens gamla del är uppdelad i två stora kvarter, A söder om kyrkan och B norr om kyrkan. Själva kyrkan är orienterad mot

Kyrkogårdens nordöstra del. Kyrkogårdens äldre del har flera högresta vårdar, medan utvidgningen domineras av de bredare vårdar och hållar av granit. Odaterat fotografi, Runo Grolander, Vänersborgs museum.

På kyrkogårdens södra kvarter samsas idag äldre högresta vårdar med sentida mellanhöga vårdar.

Kyrkogårdens huvudentré från Norra Storgatan markeras av ett par resliga lönnar och tuktade granitstolpar.

Den gamla kyrkogårdsmuren åt väster har vid någon tidpunkt lagt om, i samband med detta har delar av några äldre gravvårdar inkluderats i muren. Stenarna bör bevaras även vid eventuell framtida omläggning av muren.

väster. 1935 års utvidgning längs norra sidan och kring nordöstra hörnet utgör kvarter C medan dess västra del är kvarter H och infattar urngravskvarteret U. Söderut från detta ligger i tur och ordning kvarter J, AB och AN, det sistnämnda från 1947. Mellan kvarter C och H står, inbyggt i kyrkogårdsmuren ett förråd.

Omgärdning

Gamla delen omges av kallmurar från 1880 och 1906 av marksten, ca 0,5–1,5 meter hög och knappt 1 meter bred. På krönet växer mossa. Kring övriga kyrkogården löper en kallmurad skalmur av kilad och grovt tuktad gråsten, 0,5 till närmare 2 meter hög i sydöstra hörnets utsida och drygt 0,5 meter bred. På krönet växer mossa och suckulenter.

Ingångar

Kyrkogårdens huvudingång är i öster, mitt för kyrkporten. Denna flankeras av toppiga granitstolpar från 1880 eller 1906 med fasade hörn. Grindparet är avhängt. Nya delen av kyrkogården har tre ingångar, från söder, väster och norr. Dessa har fyrkantigt tuktade granitstolpar, alla utom de i väster med smideskors på krönen. Ingången från Kyrkparken i söder är den enda där grindparet inte är avhängt. Det är utfört i smide med korsdekor av spjälor.

Vegetation

Kyrkogårdens gamla del omges av en till stor del ursprunglig trädkrans längs sina murar, planterad 1880 respektive 1912. Denna består av storväxta almar och lönnar. Längs norra muren är en nyplanterad rad av lönnar samt några äldre, glesa cypresser. En rad av almar från 1935 växer längs nya delens norra och östra sida. Längs västra sidan av 1947 års utvidgning växer en rad med oxlar från tiden för anläggandet. Två almar flankerar södra ingången. Vidare växer två gamla almar norr om kyrkan – en rest av kyrkogårdens ursprungliga utsträckning innan 1906 års utvidgning – och en stor blodbok präglar den västra delen av 1935 års utvidgning.

Gångsystem

Kyrkogårdens olika delar binds samman av rätvinkligt utlagda grusgångar som även definierar gravkvarteren. Genom kvarter H är en kraftigt böjd gång som ger kvarter U sin halvrunda form. Huvudgångarna från ingångarna i norr och väster fram till kyrkan är asfalterade. Hela ytan kring kyrkan är asfalterad. Mellan kyrkporten och östra ingången är marken belagd med gatsten.

Gravvårdstyper

Kyrkogården kan uppvisa gravkonst från 1800-talets slut fram till idag. Från de första decennierna finns flera resliga gravvårdar av granit i form av bl.a. obelisker och bautastenar, sin tids

statusmarkörer efter döden. Under mellankrigstiden fick stenarna en annan form, låg och bred. Ofta gavs de klassiserande drag med tempelgavel och kolonner. En stor del av gravarna från förra sekelskiftet och tiden fram till 1950 har haft grusbädd och häckinramning, av vilket idag inget kvarstår. Flera typer var samkomponerade med stenramen via flyglar och dylikt, varför de idag företer ett stympat intryck sedan ramen avlägsnats. Vid sidan av dessa som regel enskilda gravar finns allmänna linjens enkla små vårdar, som sällan överstiger en halvmeter i höjd eller är små liggande stenar. Under efterkrigstiden blev vårdarna enklare i sina former samt mer uniforma. Detta gravskick kan betraktas som ett uttryck för ståndssamhällets slutliga utjämning. I viss utsträckning har stora påkostade vårdar beställts ända in i vår tid för att visa på samhällelig status. Titlar förekommer ännu i viss utsträckning på stenar.

Ekonomibyggnad

Förrådet från 1966 har en kvadratisk plan med betongsockel. Väggarna är klädda med mörkstruken lockpanel och har upptill en rad med ospröjsade, liggande fönster, mellan vilka skjuter fram konsoler som bär rännalar av trä. Byggnadens tälttak bär bandtäckning av kopparplåt.

Beskrivning av kvarter

Kvarter A–B

Allmän karaktär

Kyrkogårdens äldsta del består av kvarter A söder om kyrkan, samt kvarter B på dess norra sida. Vårdarna längs gången och kyrkogårdsmuren domineras av familjegravar vilka är orienterade mot gången; i kvarterens mitt följer de nord-sydliga rader och har sannolikt ursprungligen varit avsedda för allmänna linjen.

Gravvårdstyper

Kvarteren har ett blandat vårdbestånd som spänner från sent 1800-tal till idag. Längs med kyrkogårdsmurarna och längs gångarna samt vända mot dessa är i det stora kvarteret en stor andel gamla familjegravar, med rikt varierad utformning. Ursprungligen har familjegravarna haft grusbädd med inramning, idag återstår endast ett fåtal intakta grusgravar. De påkostade gravanläggningarna är koncentrerade till den västra delen runt koret. Den mest anslående av dessa är den Mårtenssonska graven från 1947 med en hög stenram i ljus granit som inramas av pollare och kopparkätting samt vid huvudänden ett stort granitaltare. Ytan är belagd med skifferplattor med inskriptioner över de gravsatta. Andra ovanliga gravarrangemang återfinns kring Adelgrens respektive disponent Petterssons familjegrav. Den förra med granitbalustrad, den senare från 1933 med kalkstensmurar. Invid koret är en sammanhängande

Kyrkogårdens utvidgning från 1935 kännetecknas av gravrader i bågform.

De högsta vårdarna längs gångarna markerar de gamla köpegravskvarterens utsträckning. Titlarna på vårdarna berättar om Gislaveds framväxt i anslutning till järnvägen.

I anslutning till kyrkans kor finns kyrkogårdens staketomgärdade gravar med högresta vårdar. På andra sidan muren ligger de norra utvidgningarna.

Kyrkogårdens södra kvarter domineras av den Mårtenssonska familjegraven vilken ligger på en ingärdad och upphöjda plattå.

rad av grusgravar från ca 1900, två av dem med smidesstaket och en med pollare och kätting. I anslutning till en av gravarna ligger exotiska havssnäckor, en vanligt förekommande dekoration i trädgårdar och på kyrkogårdar kring förra sekelskiftet. De äldsta vårdarna är högresta bautastenar, kors och obelisker i granit, i vissa fall omkring två meter. Ytan inne i kvarteret präglas av låga och relativt enkla vårdar från tidigt 1900-tal till idag. Några av de äldsta från omkring 1910 skulle kunna vara rester av en allmän linje. De är småskaliga versioner av familjegravarnas monument respektive små liggande stenar. I övrigt är vårdarna från efterkrigstiden och vår tid. I muren i sydväst finns fyra borttagna äldre vårdar, samt invid muren ett gjutjärnskors. Titlar förekommer på vårdar från alla epoker i hela kvarteret. Vanligast är det dock bland de något äldre vårdarna och företrädesvis inom de gamla enskilda gravarna. Här finns handlande, köpman, fjärdingsman och gästgivare vilket visar på den framväxande orten vid järnvägen. Om själva järnvägen vittnar titlar som stationskarl och banmästare. Gislaveds framväxt som industriort visas i titlar som bruksdisponent, fabrikkör och entreprenör, men även i titlarna kopparslagare och hammarsmed.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter A och B har trots senare tiders förändringar kvar en tydlig struktur med familjegravar längs kyrkogårdsmur och gångar samt i kvarterets inre en yta som idag präglas av låga sentida vårdar, men som ursprungligen kan ha varit allmän linje. Grusbäddar och inramningar har borttagits från större delen av familjegravarna, vilket lett till en utslätning av karaktären. Därmed ligger det kulturhistoriska värdet främst i enskilda och grupper av gravar. Omgärdade grusgravar bildar en nästan helt sammanhängande rad längs kyrkogårdsmuren i väster, förmedlande en god bild av gravkulturen under 1900-talets första decennier. Inramningarna är rikt varierade, från smidesstaket till stenkonstruktioner. Vidare finns några enskilda grusgravar i nordost vid kyrkporten. Karaktärsskapande på egen hand är den stora Mårtenssonska graven. Denna grav ger tillsammans med de vanliga högresta stenarna från förra sekelskiftet ett historiskt djup och en viss dynamik åt kvarteret. Vårdar med titlar speglar Gislaved som stations- och industrisamhälle. Av särskilt intresse är ett gjutjärnskors som representerar den första industriella gravvårdsproduktionen, knuten till bygdens järnbruk.

Kvarter C, H, U, J och AB

Allmän karaktär

Kvarter C, H, U, J samt AB tillkom i utvidgningen 1935 och ritades av KFs arkitektkontor.

Kvarter C utgör ytan norr om kvarter B. Dess västra hälft är terrasserad i två steg med förbindande granittrappor i grusgången. Gravarna står i rader med vårdarna vända mot den genomgående gången. Kvarter H, U, J och AB ligger väster om den ursprungliga kyrkogården. Kvarter H utgörs av en stor gräsyta med rader av kistgravar, rundade efter det mitt i kvarteret placerade, halvrunda urngravskvarteret U, och den svängda anslutningsgången till detta från söder. Härigenom bildas en S-form. Vårdarna är vända mot gången som leder till kvarter U och omsluter detsamma. Längs den raka huvudgången i söder en rad med gravar, vända mot denna. En motsvarande rad finns på gångens andra sida i kvarter J. Detta kvarter består av raka öst-västliga gravrader och några gravar vid kyrkogårdsmuren i öster. Samma karaktär har kvarter AB. Urngravarna i U ligger i tre hästskoformade rader kantade av rabatter.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna har genomgående en låg profil och är av den typ som blev vanlig från mellankrigstiden och under efter. Formspråket är övervägande stramt. Ljus granit är vanligaste materialet, även om svart förekommer bland de äldre vårdarna. Familjegravar har anlagts fram till omkring 1950 och de flesta av dessa har haft grusbädd med häckinramning. Vid gången i öster är på var sida en rad med hållar av granit från främst omkring 1950, flera med bokstäver och årtal av koppar. Bruket att använda titlar på stenen är ovanligt efter 1950. Bland titlarna finns kakelugnsmakare, bankdirektör, frisörmästare, verkmästare, ingenjör, bagarmästare, boktryckare, trävaruhandlare, målarmästare.

Områdets samlade kvarter men sentida vårdar är urngravarna längs västra kyrkogårdsmuren vilka markerats med såväl resta stenar som små liggande naturstenar med rundad form. Titlar förekommer företrädesvis på de äldre vårdarna och är i övrigt ovanligt.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter C har en stram uppbyggnad från 1935 med terrasseringar och vårdar med låg profil samt hållar. En tidigare mer utvecklad formgivning med häckinramade familjegravar finns idag föga spår av, varför intrycket snarast är det av ett typiskt efterkrigstida gravkvarter. Det kulturhistoriska värdet ligger i den övergripande gestaltningen och enstaka vårdar med titlar, vilka berättar om Gislaveds 1900-talshistoria som industriort. Den västra delen av 1935 års utvidgning har genom sitt vårdbestånd en efterkrigstida karaktär, vanlig på svenska kyrkogårdar. Gravstenarnas enhetligt låga

När utvidgningen från 1935 tas i bruk har det lägre gravvårdsidealet slagit igenom, de höga vårdarna är sällsynt förekommande.

Titlar förekommer främst på familjegravarna. Här kan Gislaveds framväxt från stationssamhälle till en växande industriort avläsas.

Kyrkogården utvidgades åt sydväst år 1947. Området har en symmetrisk plan med två jämnstora kvarter.

Efterkrigstidens vårdar är lägre än rygghäcken, och storleken är likartad. Dekoren kan dock variera, här med en tillhörande stenurna för snittblommor. Titeln visar på Gislaveds koppling till järnvägen.

profil återspeglar ståndssamhällets utjämning. Det kulturhistoriska värdet ligger i de övergripande strukturerna. Kvarter H har en för mellankrigstiden ovanligt modern asymmetrisk planering med rundade former. Bland de äldre vårdarna finns några med titel, vilka berättar om Gislaveds 1900-talshistoria, några har också rent konstnärliga kvaliteter. Stämningsskapande för kvarteren är en stor blodbok.

Kvarter AN

Allmän karaktär

Kvarter AN från 1947 består av två jämnstora kvarter med gravar i nord-sydliga rader längs rygghäckar. Gravrader ligger även längs kyrkogårdsmurarna och längs norra sidan av gången i söder, även denna med rygghäck. En häck avgränsar kvarteret mot norr, varigenom avlånga slutna rum bildas. En betydande del av gravarna är familjegravar, de flesta ligger längs gångarna. I sydväst växer en stor gammal björk.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet är från 1949 till idag, med tyngdpunkt på 1950- och 60-talen. Gravstenarna har den vanliga rektangulära formen med låg profil. Formspråket är stramt men varierat och ljus granit det mest brukade materialet. Vissa vårdar har en något annorlunda, mer påkostad utformning, som en stor häll från 1969 med kopparringar i hörnen. Titel förekommer på många vårdar men är inte regel. I kvarteret återfinns: kyrkoherde, fabrikör, trädgårdsmästare, köpman, tandläkare, byggmästare, konditor, disponent, murarmästare, kyrkvaktmästare, rälsbussförare, kantor.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter AN har en stram karaktär från 1947 med raka rader av låga vårdar längs rygghäckar som bildar mindre rum. Detta efterkrigstida kyrkogårdsideal är en vanlig företeelse på svenska kyrkogårdar. Ett värde finns dock i de övergripande strukturerna och enstaka vårdar med titel (vilket förmedlar lokal- och personhistoria) eller konstnärliga kvaliteter.

Händelsehistorik

1880

Kyrkogården anläggs. (Gislaveds pastorats arkiv)

1906

Utvidgning åt norr i samband med kapellbygge. A J Magnusson. (Gislaveds pastorats arkiv)

1912

Plantering och ”renovering” av träd på kyrkogården. (Gislaveds pastorats arkiv)

1935–36

Utvidgning åt norr och delvis åt väster. Arkitekt Dag Ribbing, Kooperativa förbundets arkitektkontor, Stockholm. (Gislaveds pastorats arkiv; JLM; JLST)

1947

Fortsatt utvidgning åt sydväst och anläggande av urnlund i nordväst. Trädgårdsarkitekt Hugo Lindqvist, Borås. (Gislaveds pastorats arkiv; JLST)

1966

Ekonomibyggnad. Arkitekt Per Rudenstam, Gislaved. (JLST)

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Gislaveds kyrkogård ligger på en höjd mitt i samhället vid den gamla marknadsplatsen som nu är park. Kyrkogården är anlagd 1880 och utvidgad vid ett flertal tillfällen. Första utvidgningen skedde åt norr 1906. Den ursprungliga utsträckningen åt detta håll markeras nu endast av två almar ur den gamla trädkransen. 1935 utvidgades kyrkogården ytterligare åt norr, samt delvis åt väster och senast 1947, varvid den västra utökningen fullbordades. Den gamla delen från 1880–1906 har kvar sina kallmurar och sin trädkrans, vilket gör den till en avgränsad enhet, med drag av traditionell landsortskyrkogård. De övriga delarna omges likaså av kallmurar och delvis av trädrader, vilket gör att kyrkogården ändå upplevs som en helhet. Grus- och asfaltgångar binder samman de olika partierna.

Kyrkogårdens gamla del med kyrkan i mitten består av två stora kvarter på var sida om denna, A i söder och B i norr. Den ursprungliga karaktären har försvagats genom borttagning av flertalet grusbäddar och gravramar. Vi kan dock ännu avläsa strukturerna och en stor del av det äldre vårdbeståndet står kvar. De gamla, ofta högresta, stenarna står för historiskt djup och ger ett dynamiskt intryck. Stora familjegravar är placerade längs med gångarna och kyrkogårdsmurarna, de mest synliga lägena med hög status. Kvarter A:s inre präglas idag av låga sentida vårdar. 14 gravar har kvar sina grusbäddar med inramning, även om de är något spridda så utgör de ett karaktärsskapande inslag. En koncentration finns längs västra kyrkogårdsmuren med rikt varierade inhägnader, från smidesstaket till stenkonstruktioner. Denna gravrad ger en sammanhållen bild av kyrkogårdens ursprungliga karaktär. Enstaka gravar har i storlek och form en rent individuell prägel och betyder mycket för intrycket av det enskilda kvarteret.

1935 års utvidgning i nord och nordväst, kvarter C, H, J och AB, projekterades av arkitekt Dag Ribbing vid Kooperativa förbundets arkitektkontor. KF ägde den för Gislaved så betydelsefulla gummifabriken och svarade genom Ribbing för flera offentliga byggnader i samhället. C har en tidstypisk stram uppbyggnad med terrasseringar. Den ursprungliga ambitionen med olika grupperingar av gravvårdstyper och gravarrangemang blev dock aldrig fullt förverkligad och har delvis även utslätats genom borttagning av grusbäddar och häckramar. Kvarter H har en för tiden ovanligt modern, asymmetrisk uppbyggnad med rundade gravlinjer kring ett centralt urngravskvarter, som tog form först 1947. En stor blodbok är ett stämningsskapande inslag. Stramare i sin form är kvarteret från 1947, AN, med rygghäckskantade gravrader, en typisk efterkrigstida karaktär som är vanlig på landets kyrkogårdar. Vårdbeståndet inom dessa kvarter är tidstypiskt homogent med låg profil och strama former, vilket kan sägas

reflektera ståndsutjämningen inom samhället. Det kulturhistoriska värdet inom kvarteren är främst knutet till de övergripande strukturerna och enstaka vårdar med titel eller konstnärlig kvalitet.

Inom hela kyrkogården förekommer vårdar med titel. Genom dessa förmedlas en bild av Gislaveds framväxt som stations- och industrisamhälle. Kyrkogårdar rymmer information om personer, gårdsnamn och försvunna yrken. På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar och gravrätter ändras. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och att gravvårdar från olika tider finns representerade.

Att tänka på i förvaltningen av kyrkogården

- Kyrkogårdens ursprungliga del utgör en genom murar och trädkrans väl avgränsad enhet.
- Kallmurar, grindstolpar, smidesgrindar, grusgångar och trädrader är viktiga delar av kyrkogårdens gestaltning.
- Vårdar äldre än 1940 eller med titel bör bevaras på plats, inklusive eventuell grusbädd och inhägnad. Gjutjärnskorset skall finnas med på kyrkans inventarieförteckning.
- Strukturerna inom de nyare delarna med böjda gravlinjer och rumsskapande häckar.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2019-307
Beställare:..... Gislaveds pastorat
Inventering och rapportansvarig:..... Charlotte Mårland
Rapportgranskning:..... Anders Franzén
Län:..... Jönköpings län
Kommun:..... Gislaveds kommun
Socken:..... Båraryds socken
Fastighetsbeteckning:..... Gislaveds kyrkogård

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Gislaveds pastorats arkiv.

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings arkiv, med kopior ur ATA. (JLST)

Tryckta källor och litteratur

Gullbrandsson, Robin. 2007. *Gislaveds kyrkogård, Kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Båraryds socken i Gislaveds kommun. Jönköpings län, Växjö stift.* Jönköpings läns museum, Byggnadsvårdsrapport 2007:94

Kulturhistorisk utredning och bevarandeförslag för Gislaveds kommun. Jönköpings läns museum, 1981.

Ny Smålandsbeskrifning. Västbo härad. Växjö, 1909.

Rogberg, Samuel. *Historisk beskrifning om Småland.* Karlskrona, 1770.

Svenskt ortnamnslexikon. Uppsala, 2003.

Sverige. Geografisk beskrivning. Del IV. Stockholm, 1931.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län IV. Uddevalla, 1957.

Urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar

Kriterier vid kulturhistorisk bedömning

Vid den kulturhistoriska bedömningen av gravanläggningarna på en begravningsplats utgår man från ett antal kriterier. Målet är att urvalet av de utvärderade gravarna skall spegla gravkulturen i vid bemärkelse inom en begravningsplats, men i förlängningen också inom ett vidare område.

Utformningen av en gravanläggning har stor betydelse vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. Vårdar som är påkostade, hantverksmässigt utförda, estetiskt framstående, särskilt anspråkslösa eller anknyter till en lokal tradition är ofta särskilt intressanta. Gjutna gravkors i bruksbygder är exempel på en sådan lokal tradition. Urvalet bör också spegla de breda folklagens gravskick. Om det finns sammanhållna gravkvarter med gravar som ingår i allmänna linjen eller påkostade köpegravar kan dessa olika typer av områden vara viktiga att bevara.

Gravanläggningar som har inskrifter som anger titel och hemvist för de begravnade berättar mer om gravplatsen än om dessa uppgifter saknas. Med ledning av texten kan man även få veta mer om den demografiska sammansättningen och vilka näringar som präglar trakten. Ibland finns också citat eller referenser med anknytning till Bibeln, psalmboken eller en sångbok inom väckelserörelsen. Ju fler uppgifter som står angivna desto större samhällshistoriskt värde har ofta gravvården.

Ibland är gravvårdar resta över betydelsefulla personer eller personer som haft en tydlig anknytning till församlingsarbetet, exempelvis präster, klockare, kyrkvårdar och skollärare. Detta kan förstärka det kulturhistoriska värdet på en gravvård.

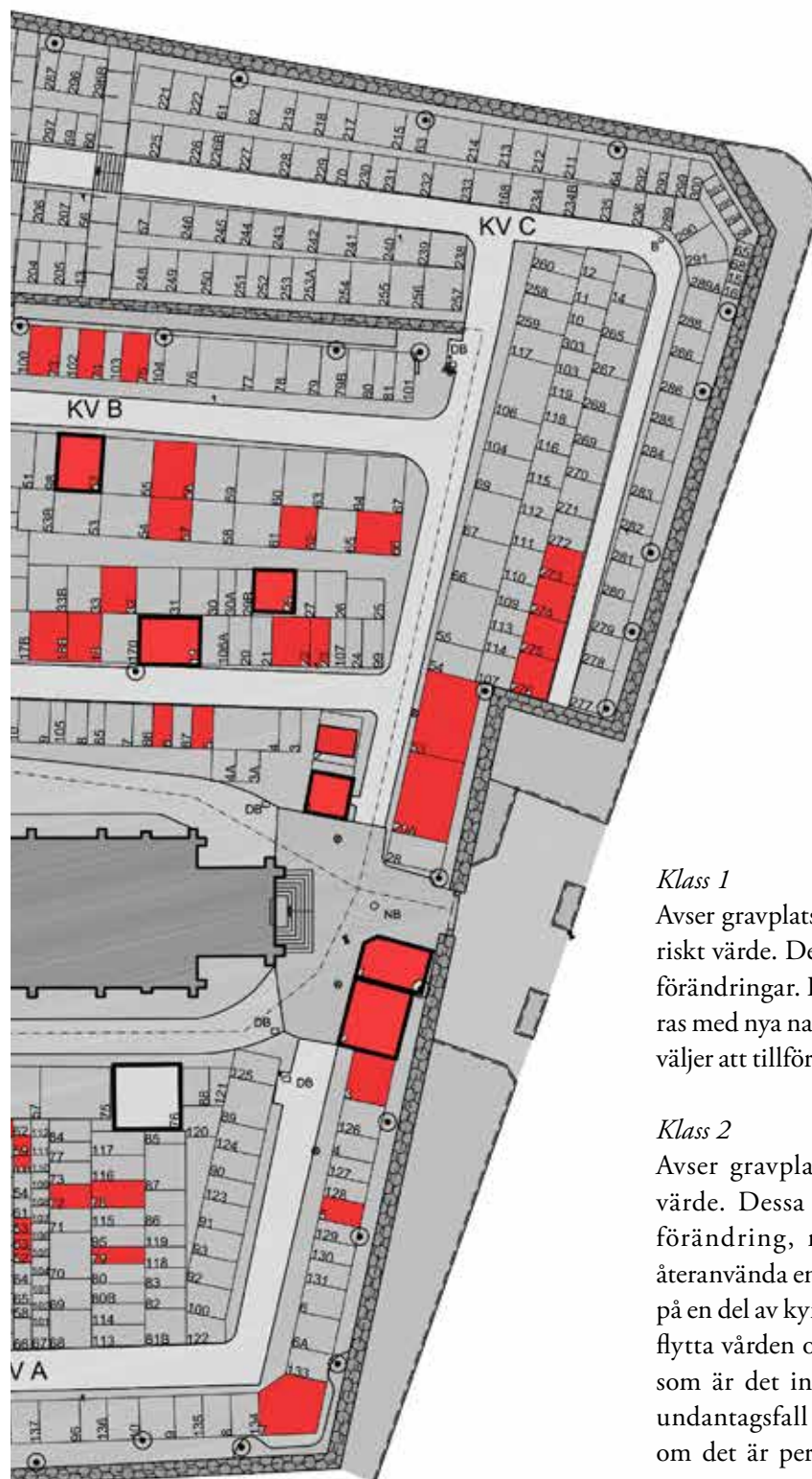
Industriellt framställda gravstenar bär ibland någon form av märkning från tillverkaren. Att veta varifrån stenen kommer och vem som tillverkat den höjer gärna det kulturhistoriska värdet.

Efterkrigstidens gravskick kan upplevas enahanda och likformigt. Det finns dessutom en väldigt stor mängd gravvårdar av likande typer på länets kyrkogårdar. Det är inte rimligt att bevara dessa i lika hög grad som äldre gravvårdar, men det är ändå angeläget att ett urval av dessa bevaras i synnerhet då de ingår i kyrkogårdar med en sammanhållen gestaltning av hög kvalitet.

Förutom själva gravstenen så består många gravplatser av även gravramar, häckar, staket, växtlighet osv. Välhållna grusgravar där grusbäddar och hägnad inte tagits bort börjar bli allt mer ovanliga och det finns ofta särskild anledning att bevara dessa.

Gravkarta över Gislaveds kyrkogård där de kulturhistoriskt värdefulla gravarna är markerade med rött (både klass 1 och klass 2).

Klass 1

Avser gravplatser med mycket högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändringar. Däremot kan de gärna kompletteras med nya namn i samma typsnitt om man inte väljer att tillföra en kompletterande, mindre sten.

Klass 2

Avser gravplatser med högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändring, men det kan vara möjligt att återanvända en vård för att bibehålla en karaktär på en del av kyrkogården, eller att i undantagsfall flytta vårderna om det är personhistoria eller titel som är det intressanta till vårdens karaktär. I undantagsfall är det möjligt att flytta vårderna om det är personhistoria eller titel som är det intressanta.

METER

0 2,5 5 7,5 10 12,5 25 37,5

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
A 1	Gravanläggning med hög vård i svart granit, grusgrav med ram.	HERMAN JONSSONS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med högre vård vid kyrkans huvudentré.	
A 2	Gravanläggning med högt kors i grå granit samt sentida hållar, grusgrav med ram.	JÄRNHANDLARE EMIL PETTERSSON FAMILJEGRÄV	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med högre vård vid kyrkans huvudentré. Titel.	
A 3	Mellanhög-hög vård, kors på lägre sockel i grå granit.	BYGGMÄSTARE JOHAN MAGNUSSONS FAMILJEGRÄV.	Klass 2 Tidstypisk vård, ursprungligen på grusgrav.	
A 5	Hög vård i gråsvart granit.	C.J. ANDERSSON *1843 †1926 HANS HUSTRU LOVISA ANDERSSON *1836 †1910 DOTTERN JUSTINA *1875 †1896	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård.	
A 7	Häll i rosa granit med dekorativa beslag. Liten barnvård vård i vit marmor med dekor i relief.	LÖJTNANT OSCAR SETH *1860 †1949 OCH HANS MAKAS ZELMA F. LAGERQUIST *1874 †1913 SIRI SETH *1906 †1968 HÄRLIG ÄR JORDEN HÄRLIG ÄR GUDS HIMMEL. CARL SETH 1903–1909 ERIK SETH 1910–1911	Klass 1 Tidstypisk vård med titel och psalmsitat. Barnadödlighet.	

A 16	Hög obelisk med kors i relief.	J. WESSTRÖM *1834 †1901 SV. PS. 448 HELEN WESSTRÖM *1848 †1921	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård.	
A 17	Liten häll i svart granit med slipad dekor.	J. JOSEFSSONS FAMILJEGRÄV	Klass 2 Tidstypisk liten vård.	
A 20	Hög vård i rosa granit.	J.T. HAMMARLINDS FAMILJEGRÄV	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
A 21	Hög vård i gråsvart granit med vinkelbrutet krön, slipad dekor.	MINNE AF HANDLANDEN JHS. ÅHSBERG *1861 †1900 GODA ÅSBERG *1864 †1949 ÄLSKADE – SAKNADE	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel.	

A 25	Monumental gravanläggning med krafrig vård i rosa granit omgiven av stenram med pållare och kättinglänkar samt skifferhällar med inskriptioner.	<p>GEORG MÅRTENSONS FAMILJEGRÄV</p> <p>LANDTBROKAREN GEORG MÅRTENSON *1856 †1947</p> <p>HILDA JOSEFINA MÅRTENSON *1863 †1923</p> <p>HELGE GOTTLIEB MÅRTENSON *1899 †1903</p> <p>ELLEN AHLING F. MÅRTENSON *1886 †1957</p> <p>SVEA NILSON F. MÅRTENSON *1891 †1956</p> <p>INDUSTRIMANNEN HEMBYGDSVÄNNEN K.V.O. THURE EINAR MÅRTENSON *1895 †1972</p> <p>DIREKTÖREN BJÖRN EINAR MÅRTENSON *1933 †1961</p> <p>EVA AHLING *1922 †1987</p> <p>GEORG RYNO MÅRTENSON *1902 †1990</p> <p>LILLY A.H. MÅRTENSON *1911 †1999</p> <p>SÅNGAREN JESPER ANDERSSON *1960 †1984</p> <p>INGRID ELISABETH ANDERSSON F. MÅRTENSON *1934 †2007</p>	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning i större format. Titlar.	
A 28	Hög vård i rosa granit med dekor i relief. Ursprungligen krönt av kors, vilket ligger avbrutet vid basen.	<p>MINNE ÖFVER OSCAR SVENSSON FR. VEKEN *1893 †1916</p>	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Hemvist.	
A 41	Liten häll i grå granit.	<p>KAMRER ARVID ANNELL 1868–1945</p>	Klass Tidstypisk mindre vård. Titel.	
A 59	Liten vård med slipad dekor.	<p>ASTRID ANDERSSON 1905–1914 GYLLENFORS</p>	Klass 1 Tidstypisk småskalig vård, ingår i område där rester av allmänna linjen och barngravar finns utspridda. Barnadödlighet, hemvist.	

A 60	Mellanhög smalare vård i svart granit med slipad dekor.	JOSEF JOHANSSON GISLAVED *1828 †1911	Klass 1 Tidstypisk småskalig vård, ingår i område där rester av allmänna linjen och barngravar finns utspridda. Hemvist.	
A 53	Liten häll i grå granit med slipad dekor.	VÅR LILLA INGRID *1927 †1932	Klass 1 Tidstypisk småskalig vård, ingår i område där rester av allmänna linjen och barngravar finns utspridda. Barnadödlighet.	
A 63	Liten häll i gråsvart granit.	CECILIA LILJEGREN F. BRAND *1863 †1926	Klass 1 Tidstypisk småskalig vård, ingår i område där rester av allmänna linjen och barngravar finns utspridda.	
A 52	Liten häll i gråsvart granit.	AUGUSTA BERGFELDT *1882 †1907	Klass 1 Tidstypisk småskalig vård, ingår i område där rester av allmänna linjen och barngravar finns utspridda.	
A 72	Låg vård i grå granit.	BEATA MAGNUSSON *1839 †1903	Klass 1 Tidstypisk småskalig vård, ingår i område där rester av allmänna linjen och barngravar finns utspridda.	
A 78	Liten häll i rosa granit.	E.O. JOHANSSON 1851–1908	Klass 1 Tidstypisk småskalig vård, ingår i område där rester av allmänna linjen och barngravar finns utspridda.	

A 79	Låg korsformad vård i svart granit.	MARIA GÖTHBERG *1852 †1928	Klass 1 Tidstypisk småskalig vård, ingår i område där rester av allmänna linjen och barngravar finns utspridda.	
A 142	Hög vård i rosa granit.	C.J. MOLANDERS FAMILJEGRAF	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
A 149	Sentida vård med skulpterad dekor.	FRANK SVENSSON *1909 †1975 BOJAN SVENSSON *1908 †1969	Klass 2 Gravvård med originell dekor.	
A 144	Grusgrav med stenram, vård saknas.	Demonterad sten över ALICE IRENE LEANDERSSON *1909 †1985 AMALIA SOFIA *1864 †1938 KARL ALBERT *1858 †1922 APPELGREN	Klass 2 Karaktärsskapande grusgrav med steningärdning	
A 145	Grusgrav med mur av kalksten, tre hållar i kalksten samt inskription på bakre muren, dold av klätterhortensia. Hållarna ställvis kraftigt vittrade och delvis inte läsbara.	DISPONENT N.G PETTERSSONS FAMILJEGRAF IDA SALOMONSSON FÖDD I VÅTHULT 1884 DÖD I ÄNGELHOLM 1960 ANNA PETTERSSON FÖDD I GISLAVED 1878 DÖD I ÄNGELHOLM 1947 NILS GUSTAF PETTERSSON --- DÖD I ÄNGELHOLM 1933	Klass 2 Karaktärsskapande gravanläggning i ovanlig utformning. Titel.	

A 146	Hög gavelvård i rosa granit med lägre sidostycken och tillhörande urnor.	FABRIKÖREN MALCOM PETERSSON *1863 †1928 HELGA PETERSSON F. MODÉEN *1864 †1934 FABRIKÖREN *GUNNAR MALKNER *1895 †1876 WANJA MALKNER F. KJÖLLERSTRÖM *1898 †1973 HILDUR RODING F. PETERSSON *1899 †1988 ARVID RODING *1896 †1983	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård i påkostat utförande, ursprungligen med tillgörande grusgrav. Titlar.	
A 148	Gravanläggning med större grusgrav omgärdad av staket och fyra gravar. Äldre obelisk och bautasten, sentida kors samt två hållar.	GÄSTGIFVAREN A.P. ANDERSSON GISLAVED *1822 †1899 1 TIM 1:15V. FANJUNKAREN BIRGER ANDERSSONS FAMILJEGRAF	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med flera generationers vårdar. Titlar, hemvist och bibelreferens.	
B 1	Gavelvård i form av högt kors, grusgrav med stenram. Sentida sekundär håll.	BOKHANDLANDEN CARL CARLSSON FAMILJEGRAF	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med högre vård i anslutning till kyrkans entré. Titel.	
B 2	Kraftig håll i rosa granit placerad på sockel.	PROVINSIALLÄKAREN R.N.O. PER GUSTAF EFRAIM LINDGREN *1863 †1929 OCH HANS HUSTRU AUGUSTA LINDGREN *1862 †1942 ALLT FÖR GUD OCH MEDMÄNNISKOR	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med högre vård i anslutning till kyrkans entré. Titel.	
B 5	Mellanhög smalare vård i svart granit med slipad dekor.	OSKAR JOHANSSONS FAMILJEGRAF GISLAVED	Klass 2 Tidstypisk familjevård med slipad dekor. Hemvist.	

B 6	Mellanhög vård i svart granit.	GRANBERGS FAMILJEGRÄV	Klass 2 Tidstypisk familjevård med slipad dekor.	
B 12	Högt kors i svart granit samt större häll i svart granit. Två mindre sekundärhällar.	DISPONENTEN RUDOLF SJÖSTRAND *1869 †1940 HANS MAKAS OLGA SJÖSTRAND *1873 †1947	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård med tillhörande häll. Ursprungligen grusgrav med ram. Titel.	
B 13	Högt kors i grå granit med lägre flygelstenar. En sekundär häll.	ALBERT JOHANSSON 1884–1936 MARIA JOHANSSON 1865–1937	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård med tillhörande häll. Ursprungligen grusgrav med ram. Titel.	
B 14	Hög vård i rosa granit.	APOTEKAREN A.V. STRANDBERG *1845 †1915 ELIN STRANDBERG *1874 †1964 VILHELM *1896 †1916	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel.	
B 16	Hög korskrönt vård i svart granit med slipad dekor.	MINNE ÅT F.D. HANDLANDEN A.M. DYBERG *1825 †1892 JOHANNA DYBERG *1827 †1929 KRISTUS ÄR MITT LIF OCH DÖDEN ÄR MIN VINNING CLARA ELEONORA DYBERG *1860 †1897 JOH. 14:23 V. PS. 216 V 8.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, bibelcitatsamt bibel- och psalmboksreferens.	

B 17	Hög vård i svart granit samt mindre hdiagonal håll i svart granit. Inskriptionen delvis svårläst på den resta vården.	BANKDIREKTÖREN R.W.O. GUSTAF WILHELM RYDIN *1845 †1922 AUGUSTA FREDRIKA RYDIN *1859 †1902 ANDERS IVAR RYDIN *1883 †1893 MAC WILHELM RYDIN *1885 †1902 *1902 I JÖNKÖPING GUNNEL WAHLÉN *1905 †1906	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel.	
B 18B	Mellanhög vård i rosa granit med lätt rundat krön.	KYRKÖHERDEN RUDOLF ELIASSON 1906–1997 HUSTRUN ASTA 1907–1977 JESUS SADE: JAG ÄR UPPSTÅNDELSEN OCH LIVET. JOH. 11:25	Sentida vård, titel – verksam vid Gislaveds kyrka.	
B 18	Hög vård i svart granit med vinkelbrutet krön.	MINNE ÅT HANDLANDEN A. KJÖLLERSTRÖM GISLAVED *1841 †1894 SALIGE ÄRO DE RENHJERTADE TY DE SKOLA SE GUD. MATH. 5:7 J. KJÖLLERSTRÖM *1844 †1918	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, hemvist, bibelcitat.	
B 19	Gravanläggning med hög vård i svart granit, grusgrav med ram.	MED. DR. JUR. UTR. KAND. CARL FINGAL MÖLLER *1826 †1897 PS. 237 JULIA CHRISTINA MÖLLER F. WÄHLSTEDT *1844 †1923	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med högre vård med titel och psalmboksreferens.	
B 22	Hög vård i svart granit.	FANJUNKAREN VID KUNGL. JÖNKÖPINGS REG:TE U.L. VIBOM *1844 †1906 SV.PS. 480	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel och verksamhetsort, psalmboksreferens.	

B 23 A	Hög vård i svart granit med vinkelbrutet krön och slipad dekor.	URMAKAREN O.J. NILSSON *1865 †1898 MATEJ. 17:5 DERFÖR STÅR GUDS FOLK EN RO TILLBAKA.	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, bibelreferens och vers.	
B 28	Gravanläggning med mekkanhög vård samt håll på grusgrav med högre stenram.	FRANS W. KÄLLGREN *1860 †1910 HANS MAK IDA KAROLINA *1863 †1936 ELISABETH *1888 †1965 VILORUM FÖR HERMAN ABRAHAMSSON *1892 †1949 OCH HANS MAK SIGNÉ FÖDD KÄLLGREN *1893 †1903	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning	
B 32	Liten vård i svart granit med slipad dekor.	BREVBÄRAREN HJALMAR HJELM *1892 †1932 MAKAN ANNA *1896 †1991	Klass 1 Tidstypisk mindre vård. Titel.	
B 44	Hög vård i grå granit med rundat krön, flankerat av två stenklöt.	KYRKVÅRD J. JOHANSSON 1840–1919 HUSTRUN KATARINA 1844–1924 DOTTERN MATILDA 1868–1940 VIKAN FAMILJEGRÄV	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård, ursprungligen grusgrav. Titel, hemvist.	
B 45	Hög vård i svart granit, senare kompletterad med två inskriptionsplattor monterade på vård.	CARL VILHELM DREIER *1836 †1908 JOSEFA DREIER *1838 †1910 SALIGA ÄRO DE SOM I HERRANOM DÖ	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	

B 46	Hög vård i svart granit med kors monterat på sockel.	CLAES SJÖSTRAND *1841 †1911 AMANDA SJÖSTRAND *1844 †1922 TERESIA SJÖSTRAND *1871 †1918	Evt Klass 2 Karaktärsskapande högre vård. Står med stöd, tveksamt om den kan bevaras på sikt?	
B 47	Hög vård i rosa granit.	OTTO HELLSTRÖMS FAMILJEGRAV.	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
B 50	Hög vård i rosa granit med slipad dekor, krönt av urna.	P.A. JERNSTRÖM *1846 †1925 JOH. UPP. 22:14 HUSTRUN IDA KRISTINA *1863 †1954 VILHELMINA ANDERSSON *1876 †1953	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård, konstnärligt utformad i stram 20-tals klassicism.	
B 52	Gravanläggning med högt kors i grå granit flankerat av två lägre sidostenar, Stenram med pällare av granit och spiralformat kopparrör. Två sentida hållar.	KÖPMANNEN OSKAR SVENSSON 1851–1929 HELFRIDA SVENSSON 1858–1946	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning. Titel.	
B 56	Hög vård i svart granit med slipad dekor.	MIN ÄLSKADE MAKE ENTREPRENÖREN P. JOHAN ANDERSSON FÖDD 1892 DÖD GENOM OLYCKSHÄNDELSE DEN 8/6 1929 ÄLSKAD OCH SAKNAD	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel, dödsorsak.	

B 66	Smideskors med metallplakett samt kalkstens håll med dekor i relief, viss spjälkning av stenen.	INGRID *1913 †1927 LANDSFISKAL ERNST CARLSON *1874 †1935 HANS MAK BERTA CARLSON F. KROON *1870 †1943	Klass 1 Karaktärsskapande vård med smideskors och gravhäll. Titel.	
B 62	Mellanhögt kors i svart granit, delar av stenramen intakta.	*1870 †1933 *1870 †1955 BRYGGMÄSTAREN J. HÅKANSSONS FAMILJEGRÄV HELFRIIDA SV. PS. 221	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav med stenram. Titel, psalmboksreferens. Ramen kan med fördel återställas.	
B 57	Mellanhög-hög vård i svart granit med SJs emblem.	STATIONSKARLEN GUSTAF E. NILSSONS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk vård. Titel och slipad dekor - järnvägen.	
B 75	Mellanhög vård i grå granit.	KOPPARSLAGARE F.J. LJUNGGRENS FAMILJEGRÄV FRANS 1870-1949 JENNY 1877-1958 DAGMAR 1903-1997	Klass 1 Tidstypisk vård. Titel - industriorten.	
B 74	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	F.D. FJÄRDINGSMANNEN JANNE JOHANSSON *1856 †1944 HUSTRUN ELEONORA JOHANSSON *1843 †1926 FR. BJÖRKELUND	Klass 1 Tidstypisk vård med slipad dekor. Titel, hemvist.	

B 73	Mellanhög-hög vård i svart granit med slipad dekor.	A.J. MAGNUSSON 1841–1926 STINA KAJSA MAGNUSSON 1850–1931 FÖRVALTAREN GUNNAR MAGNELIUS 1890–1928 HULDA MAGNELIUS 1886–1949	Klass 2 Tidstypisk vård med slipad dekor. Ingår i grupp med äldre vårdar.	
B 71	Hög vård i svart granit med slipad dekor samt håll i svart granit.	AUG. SVENSSON *1850 †1931 INGA CHRISTINA SVENSSON *1848 †1925 SV. MFB. SB. N:O 27. EMMY SVENSSON 1875–1952	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Missionsförbundets sångbok.	
B 70	Hög vård i svart granit.	APOTEKARE IVAR HÄSSLERS FAMILJEGRÄV	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel.	
B 109	Gravanläggning med hög vård i svart granit samt håll i svart granit. Grusgrav med granitpollare och kättinglänkar.	POSTMÄSTAREN R.V.O. PER NILSSON *1852 †1922 HILDA KRISTINA NILSSON *1858 †1902 ADVOKATEN R.W.O. R.N.O. AXEL T. NILSSON *1885 †1959	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med staketomgärdning och högrest vård. Titlar.	
B 110	Gravanläggning med högt kors på sockel i svart granit. Grusgrav med granitpollare och staket med franska liljor.	PROVINSIALLÄKAREN BENGT SVENSSON *1843 †1907 HANS MAK HILDA HAMMARSTRÖM *1854 †1913 JAG TROR PÅ SYNDERNAS FÖRLÅTELSE, DE DÖDAS UPPSTÅNDELSE OCH ETT EVIGT LIV.	Klass 1 Karaktärsskapande gravanläggning med staketomgärdning och högrest vård. Titel, trosbekännelsen.	

B 111	Gravanläggning med gavelvård i grå granit, stenklott i bakre hörnen	DISTRIKTSVETERINÄREN ADOLF SANELL *1850 †1924 BERTA SANELL FÖDD BRISMAN *1858 †1947 GERTRUD *1891 †1891 JAG LYFTER MINA HÄNDER UPP TILL GUDS BERG OCH HUS	Klass 1 Karaktärsskapande grusgrav. Titel, vers.	
B 112	Hög vård i svart granit samt två små hållar i rosa granit.	STATIONSINPEKTÖR CARL IGNATZ MICHANECK *1869 †1907 SIGRID MICHANECK *1868 †1954 KAMRATER OCH VÄNNER RESTE VÅRDEN. EINAR *1898 †1907 KARIN *1897 †1904	Klass 1 Karaktärsskapande högre vård. Titel - järnvägen. Barnadödlighet.	
B 113	Hög obelisk i tre sorters granit.	J. SVENSSON GISLAVED *1822 †1901 HUSTRUN H. SVENSSON *1826 †1912	Klass 1 Karaktärsskapande högre obelisk. Hemvist.	
B 114	Högt kors i grå granit.	JULIUS SJÖSTRANDS FAMILJEGRAV	Klass 2 Karaktärsskapande högre kors.	
C 29A	Mellanhög vård i svart granit med tempelgavel samt fem hållar i svart granit.	CREUTZERS FAMILJEGRAV BRUKSDISPONENTEN ALBIN CREUTZERS 1874–1942 ANNA CREUTZERS F. GYLLSTRÖM 1887–1975 GLASFABRIKANTEN F.J. CREUTZER 1844–1902 AMALIA CREUTZER F. HEINTZ 1848–1922 ANNA WICKSTRÖM F. CREUTZER 1876–1953 FANJUNKAREN FRITZ WICKSTRÖM 1861–1926	Klass 1 Större familjegrav, ursprungligen grusgrav med hållar och gavelsten. Titlar.	

C 53	Hög vård i gråsvart granit.	BERGHS FAMILJEGRÄV	Klass 2 Karaktärsskapande högre vård.	
C 276	Större häll i grå granit med inskrift i relief.	FRISÖRMÄSTAREN ARTHUR CARLSSONS FAMILJEGRÄV ARTHUR 1918–1948 TORBORG 1911–1999	Klass 1 Tidstypisk vård, ingår i samlat område med större hällar med stram dekor. Titel.	
C 275	Större häll i grå granit med inskrift i relief.	FRITIOF SVENSSON 1888–1963 SIGNE SVENSSON 1886–1947	Klass 1 Tidstypisk vård, ingår i samlat område med större hällar med stram dekor.	
C 274	Större häll i grå granit med inskrift i relief.	G.A. KINDBLOM *1862 †1947 BETTY KINDBLOM *1865 †1956 MARTA HOF *1902 †1976 LEONARD HOF *1898 †1986	Klass 1 Tidstypisk vård, ingår i samlat område med större hällar med stram dekor.	
C 273	Större häll i svart granit med inskrift i relief.	BANKDIREKTÖREN JOH. ANDERSSON FAMILJEGRÄV	Klass 1 Tidstypisk vård, ingår i samlat område med större hällar med stram dekor. Titel.	

C 194	Mellanhög vård i svart granit med lägre gavelstenar, ursprungligen gavelvård på grusgrav.	BAGARMÄSTARE VALTER KRONVALL *1906 †1945 SONJA KRONVALL *1911 †1945	Klass 1 Tidstypisk bred gavelvård, ursprungligen grusgrav. Titel.	
C 188	Mellanhög vård i grå granit med lägre gavelstenar, ursprungligen gavelvård på grusgrav.	BOKTRYCKARE CARL LINDSTRÖM *1878 †1945 ANNA LINDSTRÖM *1876 †1949 KARIN LINDSTRÖM *1905 †1938	Klass 1 Tidstypisk bred gavelvård, ursprungligen grusgrav. Titel.	
C 203	Mellanhög vård i grå granit med lägre gavelstenar, ursprungligen gavelvård på grusgrav.	VERKMÄSTARE OSCAR BERGFELTS FAMILJEGRÄV OSCAR *1880 †1946 IDA *1898 †1969	Klass 1 Tidstypisk bred gavelvård, ursprungligen grusgrav. Titel.	
H 119	Mellanhög vård i svart granit med tempelgavel.	BYGGMÄSTAREN S.W. JOHANSSON *1894 †1939 MAGDA JOHANSSON FÖDD ENGSTRÖM *1899 †1955	Klass 1 Tidstypisk bred gavelvård, ursprungligen grusgrav. Titel.	
H 120	Större håll i rosa granit.	FOLKSKOLLÄRAREN CLAES HENNING NYLÉN *1874 †1940 HANS MAKAS HILMA F. LÖF *1875 †1940	Klass 1 Tidstypisk större gravhåll. Titel.	
H 126	Mellanhög vård i rosa granit med dekor i relief. Läkarens panel markerad med ormen och staven.	PROVINCIALLÄKAREN FRITZ ENGFELDT *1892 †1952 ELSA ENGFELDT *1923 †1944 GUNHILD ENGFELDT *1896 †1972	Klass 1 Tidstypisk bred gavelvård, ursprungligen grusgrav. Titel.	

H 101	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	GUSTAV CARLSSON *1902 †1936 EBBA CARLSSON *1907 †1991	Klass 1 Tidstypisk vård längs huvudgången vid kyrkogårdens utvidgning. Vården hör till de äldsta i utvidgningen.	
J 13	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	BAGARMÄSTARE EMIL KRONVALL *1872 †1935 NANCY KRONVALL *1873 †1969	Klass 1 Tidstypisk vård längs huvudgången vid kyrkogårdens utvidgning. Titel. Vården hör till de äldsta i utvidgningen.	
J 99	Mellanhög vård med dekor i relief.	LANTBRUKAREN ALBERT SVENSSON 1867–1937 MAKAN HULDA 1872–1963	Klass 1 Tidstypisk vård längs huvudgången vid kyrkogårdens utvidgning. Titel.	
J 97	Mellanhög vård i svart granit med porträtt medaljonger.	FAMILJEGRÄV AUG. PETERSSON *1878 †1967 HISTRUN AUGUSTA PETERSSON *1880 †1939 SALIGA ÄRO DE DÖDA SOM I HERREN DÖ. JOH. UPP. 14:13 DOTTERN RUTH *1911 †1942	Klass 1 Karaktärsskapande vård med konstnärlig gestaltning.	
AB 15	Modernistisk vård i ljusgrå grant.	KYRKOHERDEN IVAR SÖDERLUND *1898 †1961 KARIN SÖDERLUND *1899 †1989 SV. PS. 535	Klass 2 Sentida vård med titel över person med lokalhistorisk betydelse.	

AN 25	Mellanhög vård i svart granit med lägre flygelstenar.	KYRKOHERDE EDVIN SJÖBORG 1875–1949 ESTER SJÖBORG 1876–1959 BIRGIT SJÖBORG 1914–2017	Klass 1 Tidstypisk efterkrigstida vård. Titel – verksam vid Gislaveds kyrka.	
AN 49	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	KANTOR VICTOR BRUSING *1885 †1954 RUTH BRUSING *1885 †1979	Klass 1 Tidstypisk efterkrigstida vård. Titel – verksam vid Gislaveds kyrka.	
AN 57	Mellanhög vård i svart granit med slipad dekor.	TRÄDGÅRDSMÄSTARE JOSEF SJÖRÉN 1877–1953 GERDA SJÖRÉN 1873–1955	Klass 1 Tidstypisk vård med slipad dekor, titel.	
AN 62	Mellanhög vård i grå granit med fördjupning för urna.	RÄLSBUSSFÖRARE ERIC HANSSON 1899–1955 MAKAN ASTRID 1907–1986	Klass 1 Tidstypisk vård med tillhörande urna. Titel - järnvägen.	
AN 129	Mellanhög vård i grå granit med dekor i relief.	MURAREMÄSTAREN NIMROD ROTHÉN 1898–1961 GERDA ROTHÉN 1910–1990	Klass 1 Tidstypisk vård med dekor i relief. Titel.	
AN 139	Mellanhög vård i grå granit med fördjupning för urna.	DISPONENT GUSTAV SJÖSTRAND *1899 †1955 WANDA SJÖSTRAND FÖDD FALEIJ *1898 †1963	Klass 2 Tidstypiskvård med tillhörande urna. Titel. Vården kan eventuellt flyttas till Gyllenfors.	

År 2020 genomfördes en kulturhistorisk karaktärisering av Gislaveds kyrkogård. Kyrkogården har här dokumenterats, dess historia och kulturhistoriska värde beskrivits. Samtidigt utfördes en kulturhistorisk inventering av alla gravar på kyrkogården. Föreliggande rapport innehåller karaktärisering, urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar samt förslag till bevarandeplan.

